Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü

Lise birde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenimiz Bakiye Ramazanoğlu, ders kitabımızın dışında, özellikle çağdaş edebiyatımızı daha özlü tanımak istiyorsak, bir kitap salık vermişti: Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. "Şair Behçet Necatigil'in bu eserinden çok yararlanacaksınız."
Edebiyata tutkulu hepi topu birkaç öğrenciydik. Genç yaşta canına kıyan Eşref'i hatırlıyorum. İsrail'e giden Levi'yi, Atina'ya giden Stelyo'yu, Antalya'ya yerleşen Ali Rıza'yı hatırlıyorum. Şimdi bunlar yürek yakan gençlik hatıraları.
Stelyo'yla ikimiz almıştık Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nü, Beyoğlu'nda Madam'ın ünlü kitabevinden. Madam'ın kitabevi bugün bir giyim-kuşam mağazası.
Sözlük o zaman da "Abasıyanık, Sait Faik" maddesiyle başlıyordu. Galatasaray'da ortaokuldayken böylesi sözlüklerin Fransızca ve Fransız edebiyatına ilişkin bir-iki örneğini görmüştüm, okul kitaplığında, büyük boy, ciltli, şömizli. Elimdeki kitap ise cep kitabı boyunda, yüzlerce sayfa, küçük punto. "Şair" Behçet Necatigil –ders kitabımızda onun şiiri "Kır Şarkısı" var– edebiyatımızın yüzyıllarını şairler, yazarlar aracılığıyla işlemiş, tutanağa geçirmiş.
Şairleri, yazarları okudukça 'özlü' değerlendirmeler, yorumlar ilgimi çekiyordu. Hemen her birine dakikalarca dalıp gidiyordum.
Necatigil bir-iki tümcede, sözlüğün sınırları el verdiğince, yazın erlerinin emeklerini alabildiğine derinlikli anlatmıştı.
Günün birinde büyük şairi tanıma onuruna kavuşacak, soracaktım. Necatigil de "Bizim bir tezkire geleneğimiz vardır. Oradan yola çıktım" diyecekti.
Bu özlü tanıtmalar, yorumlamalar yıllar yılı ezberimde kalmıştır. Örnekse, Nezihe Meriç'in adı anıldı mı, ille Necatigil'in değerlendirişi: "Toplu yaşayışlarda bile kendi iç yalnızlığını sürdüren genç kız ve kadınları anlatmadaki başarısı ve şiirli havasıyla tanındı."
Zaten çağdaş edebiyatımızın sanatçılarını bu sözlükten ve hocamızın bilgilendirici tanıtmından öğrenecektim. Git gide bir hazine olup çıkmıştı sözlük. Yalnızca 'çağdaş' edebiyatımız mı? Nankörlük ediyorum.
Her gün üç-dört maddeyi tekrar tekrar okur, özümsemeye çalışırdım. Keşifler keşifleri kovalayacaktı. Cemil Süleyman adlı, çoktan unutulmuş bir yazarın Siyah Gözler romanı üzerinde duruyordu hocamız, kısacık maddede. Ve o yitik eserin özgül değerini vurguluyordu. İşte, yıllar yılı, Siyah Gözler'in Latin alfabesine geçirilmesini bekleyecektim artık...

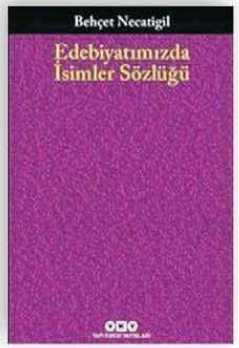

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü –ardılı Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü'yle birlikte– bir 'anıt eser'dir. Kim bilir kaç kuşağa edebiyatımızın aydınlığını yansıttı!
Necatigil'in ölümünden sonra, sözlüğün yeni basımları –belki zorunlulukla– eklentili yapıldı. Bu eklentiler git gide Necatigil çizgisinin, anlayışının dışına düştü. Maddeler arasındaki 'denge' bozuldu. O günlerde sevgili Ayşa ve Hüseyin Sarısayın'la şimdiki gibi yakın dostlar değildik. Bazan onları aramayı, sözlüğün anlam yitimine uğramakta olduğunu söylemeyi düşünür, çekinirdim.
Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, şimdi, Necatigil'in yüzüncü yaşında, Yapı Kredi Yayınları'nın kadirbilirliğiyle bir kez daha okurla buluştu. Yapı Kredi Yayınları, Necatigil'in "sağlığında son kez gözden geçirdiği ve genişlettiği 1978" basımını olduğu gibi 'koruyarak' yayınlamış. Çok da iyi yapmış.
Olanca işlevselliğini hâlâ sürdüren sözlük, bir yandan da 'hatıra kitap'tır artık. Büyük şair kılı kırk yaran titizliğini belgelemektedir.
Tertemiz, okunaklı bu basımın yapraklarını çevirirken içim sızladı: 1978'den bugüne kimleri yitirmişiz, kimler o basımda daha sağken, yeni yeni eserler verecekken, aramızdan ayrılmışlar... Kimlerin maddelerine, 1960'tan 1978'e, 18 yıl içinde, Necatigil neler eklemiş, kimler için yeni yorumları gereksinmiş...
Yalnız iç sızısı değil, kavuşulması imkânsız bir özleyiş de...